

УДК 330.341.1:334.722:338.43

Музика П.М., д.е.н., професор, Доманський А. Я., к. с-г. у., доцент,
Доманська Н.А., здобувач*

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького

ІНТЕГРАЦІЙНО – ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті відображена характеристика сільських районів Львівської області за їх трудовим та природо – економічним потенціалом для створення на їх основі інтеграційно – інноваційних форм – кластерів та технопарків.

Ключові слова : сільські території, інтеграція, інновації, земельні ресурси, водні ресурси, трудові ресурси, кластери, технопарки.

Постановка проблеми: Основою агропромислового виробництва в Україні до аграрної реформи 90-х років минулого століття були агропромислові комплекси (АПК), які являли собою “територіальне поєднання сільськогосподарських підприємств, що виробляють певний вид сировини, промислових підприємств, які переробляють цю сировину, та виробництв, що базуються на відходах переробки або обслуговують основне виробництво “ (13). Ця інтеграційна тріада “виробник сировини – промислове переробне підприємство – обслуговуючі підприємства” була в свій час креативною основою зростання виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, яка зіграла свою позитивну роль.

За останні два десятиріччя сталися кардинальні зміни в суспільно – політичному устрої держави і в його економічному базисі. Змінилася форма власності на землю та інші основні засоби виробництва. Основними виробниками (до 90 % і більше) сільськогосподарської продукції в сільських районах стали не підприємства, а тисячі і десятки тисяч населення.

В структурі продукції сільського господарства Львівської області сільськогосподарські підприємства в 2009 році виробили 24%, а господарства населення – 76 % продукції (в грошовому сукупному виразі). В Сколівському районі господарства населення виробили 100 % усієї продукції, в Турківському районі – 99,9 % , в Мостиському районі – 94,5 % , в Старосамбірському – 97,7 % (1,2)Продукція цього сектору є вироблена з високими затратами ручної праці, часто не відповідає стандартам якості і, враховуючи старіння сільського населення, без суттєвих змін

У фінансово – кредитній, інноваційно – технологічній та інтеграційно – мотиваційній політиці не має перспектив розвитку. Світові макроекономічні виклики суспільству та економіці України зумовлюють визначення ключового завдання для країни в тому числі і для аграрного сектору : перехід від експортно – сировинного до інвестиційно – інноваційного типу економіки, а

* Науковий керівник , д.е.н., професор Музика П.М.
Музика П.М., Доманський А. Я., Доманська Н.А., 2010

стратегічним напрямом економічного розвитку стає перехід від доктрини “розвитку навздогін” до доктрини “розвитку на випередження” в основу якої має бути покладена інноваційно технологічна модель, що ґрунтується на максимальному використанні потужного людського потенціалу (18)

Незважаючи на перехід суспільства та агропромислового виробництва на ринкову систему господарювання філософія АПК і його функції практично не змінилися. Підприємства, які раніше опікувалися соціальною сферою своїх територій або зникли, або реформувалися в приватні, або приватно – орендні виробничі структури і фактично відмежувалися від турбот про соціальну сферу села бо, не маючи суттєвої фінансової державної підтримки, є самі на грані виживання. В багатьох випадках села почали занепадати і навіть зникати.

Виникає необхідність кардинально нового підходу до концепцій розвитку агропромислового виробництва, його конкуренто-спроможності і забезпечення життєдіяльності сільських територій. Ця концепція запропонована Національним науковим центром "Інститут аграрної економіки" (35), іншими науковими закладами та провідними вченими аграрниками і базується на територіально комплексній інтеграційно – інноваційній системі. Організаційними формами цієї системи є кластери та технопарки – об'єкти нашого дослідження на території Львівської області.

Аналіз останніх досліджень. П.Т. Саблук і М.Ф. Кропивко (36), розглядаючи кластеризацію як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки підкреслюють, що глобалізація сучасної економіки відсуває на другий план її традиційний поділ на сектори та галузі і в якості основного організаційного підходу дедалі більшого значення набуває кластерна організація розвитку.

В перекладі з англійської термін "cluster" має ряд значень, зокрема: пучок, жмуток, гроно, група, скупчення, рій (бджіл), рости гронами (3).

Термін “кластер”, “кластеризація” з'явився у вітчизняній літературі після виходу праць М. Портера в перекладах на російську та українську мови (32,33,34). За М. Портером (32) кластери – це сконцентровані за географічними ознаками групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників та постачальників послуг; фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їхньою діяльністю організацій (наприклад, університетів, агенцій із стандартизацій, а також торгових об'єднань) у певних галузях, що конкурують, але разом з тим ведуть спільну роботу. Цитуючи це визначення, П.Т. Саблук і М.Ф. Кропивко (35) роблять висновок, що кластери як міжгосподарське територіальне об'єднання є не тільки об'єднанням взаємодоповнюючих підприємств (як великого бізнесу, так і малого підприємства), що співпрацюють між собою, формуючи замкнутий технологічний цикл великотоварного виробництва і реалізації конкурентоспроможної кінцевої продукції (товарів, послуг), а й інфраструктурних складових, що створюють умови для виробництва і просування продукції учасників кластера на продуктовому ринку, в числі яких органи державної влади та наукові установи.

За В.А. Коноплицьким і Г. І. Філіною (22) “кластери” – це група компаній з суміжних галузей, що виробляють схожу або взаємодоповнюючу продукцію і характеризуються наявністю інформаційного обміну між членами кластера і їх

співробітниками, за рахунок чого підвищується конкурентоспроможність компаній в світовому господарстві.

Розрізняють промислові і регіональні кластери. Особливість регіональних кластерів в тому, що вони сконцентровані в певному регіоні. До просторових кластерів, окрім регіональних, відносяться також трансграничні кластери.”

Питаннями кластерної організації агропромислового виробництва, життєдіяльності сільських територій, методичним підходом до формування кластерів займалися А.В. Іванько (20), В.В. Бакум (6, 7), Є.М. Улько (37), В. М. Семцов (36), А.М. Желєзняк і Н. Б. Цьона (14), Г. М. Заболотний і співавтори (15).

Розвитку сільських територій на основі кооперації присвячена робота М. Й. Маліка і Ю. Я. Лузана (26). Одним із ефективних методів підвищення конкурентоспроможності агропромислового виробництва є використання інноваційних технологій, інноваційне оновлення матеріально-технічної бази підприємств (В.В. Іванишин, 19), а також побудова інноваційних моделей регіональної агропродовольчої сфери на інтеграційній основі (І. О. Іртищева, 21).

Мета статті. Обґрунтувати створення в сільських територіях Львівської області інтеграційно – інноваційні системи на основі технопарків і кластерів.

Виклад основного матеріалу.

Для формування конкурентоспроможного аграрнопромислового виробництва, вирішення політичних, соціальних, економічних питань та гарантування продовольчої безпеки країни необхідно забезпечити відповідні передумови для економічного зростання.

Особливе місце тут займають інноваційні процеси, які є головним компонентом науково – технічного процесу й поступу цивілізації. Інновації – це продукт глибоких знань і творчих пошуків. Відомий економіст Альфред Маршалл (27) вважав, що “знання – це найміцніший засіб виробництва..Організація сприяє знанню; вона має багато форм”.

Підприємництво за своєю суттю повинно бути інноваційним, тоді воно буде конкурентоспроможним. Високорозвинені країни будують свою економіку, використовуючи повний цикл етапів інноваційних процесів (25,30). В етапах інноваційного процесу (“наука – технологія – виробництво – споживання”) наука стоїть на першому місці.

Інноваційний процес в ідеалі є нерозривний. Виробничник повинен володіти технологічною інформацією, знати новини науки, а споживач – вміти оцінити і вибрати вироблений продукт. Крім того, в господарствах населення виробничник і є основним споживачем своєї продукції.

Прискорення темпів науково – технічного прогресу і їх вплив на скорочення життєвого циклу новачій переносить центр ваги на розвиток як фундаментальних досліджень так і на дослідно – конструкторські розробки і методи. Сільська територія – це конгломерат і переплетення найрізноманітніших виробництв, послуг, інтересів, традицій. Ю.Е. Губені і П.О. Поліщук (11), посилаючись на досвід Чехії, вважають, що в основі розвитку місцевих і сільських територій лежать місцеві ініціативи і що особливу роль треба приділяти збереженню традиційних форм

сільськогосподарського виробництва, народних промислів і таких незамінних природних чинників як біорозмаїття, ландшафти та середовище.

Ґрунтово – кліматичні умови, трудові і природні ресурси (земельні, водні, мінеральні, бальнеологічні і інші), народні традиції та промисли визначають майбутнє сільських територій і їх спеціалізовану спрямованість, інвестиційну привабливість в різних сферах (виробничо – переробній, туристичній, відпочинково – оздоровчій, тощо)

Створення в цих умовах нових організаційних структур ринкового типу, таких як кластери та агротехнопарки за участю наукових закладів дасть змогу найефективніше використати місцеві ресурси. Технопарк (агротехнопарк) – це юридична особа або об'єднання відповідно до угоди про спільну діяльність юридичних осіб (учасників). У цьому випадку зусилля і засоби збираються воедино для прискорення темпів і підвищення якості виконання інноваційних та інвестиційних проектів, активізації виробничого впровадження наукоємких розробок, високих технологій, конкурентоспроможної на світових ринках. (18). Таке визначення поняття технопарку є за змістом майже тотожним визначенню поняття “кластер”. Різниця полягає в тому що технопарк характеризується регіональними особливостями території або цілої зони і на цій території можуть бути кластери різної спеціалізації виробництва продукції та надання послуг.

На території Львівської області пропонується утворити три технопарки.

1. Типи технопарків та кластерів

№ техно-парку	Назва за основною діяльністю	Райони	Типи кластерів
I	Товарної сільськогосподарської продукції	Пустомитівський Кам'яно-Бузький Радехівський Бродівський Буський Золочівський	Виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, вирощування зернових та технічних культур
II	Транскордонного співробітництва	Городоцький Мостиський Яворівський Сокальський Жовківський	Виробництва сільськогосподарської продукції та надання послуг на основі транскордонного співробітництва
III	Рекреаційно-відпочинково-вий	Миколаївський Жидачівський Стрийський Сколівський Турківський Старосамбірський Самбірський Дрогобицький Перемишлянський	Рекреаційні, туризму, виробництво органічної сільськогосподарської продукції

Віднесення того чи іншого району до технопарків є до певної міри умовним. Всі райони (територіальні кластери) виробляють

сільськогосподарську продукцію, але асортимент та частка цієї продукції є різною. Міжнародне співробітництво як наслідок глобалізацій цих процесів є неминучим, якщо здійснювати виробничу та обслуговуючу діяльність на інноваційній основі. За “Програмою транскордонного співробітництва Польща – Білорусь- Україна 2007-2013” вся Львівська область включена в цю програму як пріоритетна, що дозволяє виконувати проекти з розвитку сільських територій на 90 % за рахунок коштів Євросоюзу. Але прилеглі чи просторово дуже близькі до кордону райони мають змогу і вже здійснюють міжнародні контакти на рівні прилеглих до кордонів сільських громад, а також особистих контактів. Так, наприклад в господарствах населення Сокальського, Жовківського і інших районів є поширені високоврожайні сорти полуниці, яка може значно довше зберігатися після збирання і бути придатною до виробництва на промисловій підприємницькій основі. Звичайно, що насіння цих сортів є неофіційно завезене із Польщі через особисті контакти селян.

Характеризуючи технопарки за показниками рельєфу, ґрунтово-кліматичними умовами, трудовими, природними ресурсами можна визначити наступні характеристики:

Технопарк. І Є основним виробником сільськогосподарської продукції, а саме: зернових, технічних культур, зокрема цукрового буряка, а також виробництва тваринницької продукції.

Рівнинний рельєф, родючі землі, невисока щільність населення на 1 км² за винятком Пустомитівського району, який прилягає до Львова. На одну особу в п’яти районах припадає більше 1 га сільськогосподарських угідь. Висока розораність земель, яка в Пустомитівському районі становить 83,3%, в Радехівському-81,1%. В структурі продукції сільського господарства частка продукції підприємства становить від 28,1% в Бродівському, до 39,9% в Золочівському районі при 24% в середньому по Львівській області.

В структурі посівних площ велику частку займають зернові культури(Золочівський, Радехівський, Буський райони). В цьому ж регіоні (технопарку) розміщений потужний радехівський цукровий завод, що сприяє розширенню посівних площ цукрового буряка в Радехівському, Бродівському, Буському районах і в сусідньому Сокальському районі. Тому перспективним є створення “цукрового” кластеру.

В першому технопарку може успішно функціонувати “картопляний” кластер. Майже 78% картоплі, яка вироблена в сільськогосподарських підприємствах припадає на Кам’янка-

Бузький район. Кам’янка-Бузький “картопляний” кластер в співдружності із науковими та селекційними центрами може забезпечувати первинним насінням картоплі всі інші господарства області.

Господарства першого технопарку є перспективними в виробництві тваринницької продукції на промисловій основі, в першу чергу молока, яловичини, свинини.

Технопарк II. Крім чотирьох районів (Мостиського, Яворівського, Сокальського та Жовківського), які межують з територією Польщі в другий технопарк також включений Городоцький район. Цей район знаходиться в безпосередній близькості до західного кордону, межує із Яворівським та Мостиським районами. Має подібні рельєфні та ґрунтово-кліматичні особливості, які характерні для даної зони та веде інтенсивну політику по залученню інвестицій в основний капітал. Так, за останні три роки (2007-2009) було залучено інвестиції, значна частина з яких є іноземного походження на загальну суму 594,5 млн. грн. (2), що є одним із кращих показників в області.

Територія другого технопарку характеризується високою щільністю населення (Городоцький і Жовківський райони), вищою концентрацією населення в населених пунктах (Яворівський, Городоцький і Сокальські райони), обмеженою кількістю сільськогосподарських угідь на одну особу за винятком Сокальського та Мостиського районів. Так, в Яворівському районі на одну особу припадає 0,55 га сільськогосподарських угідь, в Жовківському – 0,78 га, в Городоцькому – 0,79 га.

Основними виробниками сільськогосподарської продукції є господарства населення. В Мостиському районі в 2009 році вони виробили 94,5 % всієї сільськогосподарської сукупної продукції (в порівняльних цінах 2005 року).

Значна частина працездатного населення, яка проживає в 30-кілометровій зоні займається неофіційною транскордонною “човниковою” торгівельною діяльністю. Тому офіційний рівень безробіття в 2009 році становив в Сокальському районі – 1,1, в Жовківському – 1,3, Яворівському – 1,7, Городоцькому районі – 2,0% при середньому показнику по Львівській області – 1,7%(2).

В другому технопарку перспективними є напрями сільськогосподарського виробництва(молока, м'яса, овочів, фруктів), а також вирощування риби. В Городоцькому районі розміщена Львівська дослідна станція Українського науково-дослідного інституту рибного господарства.

Загальна площа земель під водою (“водного дзеркала”) становить по технопарку 14,6 тис. га, що становить 34,1% “водного дзеркала” області. В Яворівському районі є можливості для розширення та успішного функціонування оздоровчих кластерів “Немирів”, “Шкло”.

Технопарк III. Розміщеній переважно в передгірській та гірській зоні Прикарпаття і Карпат. Значну частину земель займають ліси. В Сколівському районі вони займають 71,3% від усієї території, в Турківському - 57,1 %, в Старосамбірському – 46,1%.

Рельєф сільськогосподарських угідь нерівний, гористий. Основними виробниками сільськогосподарської продукції є господарства населення. В гірських районах основною галуззю є тваринництво.

На території технопарку діють потужні оздоровчі санаторії міст Трускавця і Моршина, селища міського типу Східниця, спортивно-туристичний комплекс “Буковель”. Сільські території технопарку є придатними для розвитку туризму

в тому числі “зеленого туризму”. Оздоровчо-відпочинкові заклади вимагають значну кількість продовольства. Завдання виробників сільськогосподарської продукції, які діють на території технопарку – забезпечити виробництво органічної продукції.

Райони третього технопарку є сприятливими для розведення овець та кіз. В першу чергу це стосується Сколівського, Турківського, Старосамбірського, Перемишлянського районів.

Доцільність створення агротехнопарків, кластерів і перспективи їх діяльності залежить від активності малого бізнесу. Значна частина малих і середніх підприємств, які будуть залучені в систему технопарків і кластерів діятимуть як корпоративні, що вимагатиме нових акцентів в інтеграційних зв'язках, і в прийнятих забор'язанях.

Агротехнопарки, кластери, як правило, формуються і діють за участю освітніх, науково-дослідних установ, які є рушійною силою інтеграційно-інноваційного поступу. Форми інтеграційних зв'язків можуть бути різноманітними.

Однією з таких перспективних форм є включення науковців в інтеграційно-інноваційну систему через науково-виробничий дорадчий центр “Сільський господар”.

Висновки

1. Підвищення конкурентоспроможності агропромислового виробництва, комплексний розвиток сільських територій вимагає нових інтеграційно-організаційних форм до яких належить інноваційна інтеграційна система, яка базується на створенні технопарків і кластерів.
2. Відповідно до географічних, природно-економічних умов, наявності трудових та природних ресурсів, традицій на території Львівської області доцільно створити три технопарки. Кількість і розміщення кластерів як територіальних групових інтеграційних утворень залежить від їх цільового характеру виробництва продукції чи надання послуг. Вони можуть бути розміщені як в межах однієї адміністративної одиниці (району, села) так і на території суміжних адміністративних одиниць.

Література

1. Сільське господарство Львівщини. Статистичний збірник. Головне управління статистики у Львівській області.-Львів.-2010.-173с.
2. Статистичний щорічник Львівської області за 2009 рік. Головне управління статистики у Львівській області.- Львів.2010,2. П.-277с.
3. Англо – український словник. Склав М.І. Балла, т.І.-К.: Освіта, 1996.-209с.
4. Бабієнко М.Ф., Музика П.М., Кіт В.Г., Доманський А.Я., Душка В.І. Розвиток інноваційної діяльності в АПК та його вплив на забезпечення продовольчої безпеки в Україні. Науковий вісник ЛНУВМ та БТ ім. С.З. Гжицького. Серія “Економічні науки”.- Львів.-2010.-Т.12.-№1(43).
5. Базилевич В. Інтелектуальна діяльність в контексті глобалізаційних процесів. Вища школа.- 2008.-№2.-с. 26 – 33.

6. Бакум В.В. Самоорганізація в агропромислових регіональних кластерах. //Економіка АПК.-2009.-№1.-с.21.
7. Бакум В.В. Методологія розробки агропромислових кластерних утворень регіону //Економіка АПК.-2009.-№4.-с. 38-44.
8. Білоусько Я. К., Лузан Ю.Я.,Товстоп'ят В.Л. Техніко – технологічне забезпечення сільського господарства//Економіка АПК.-2009.-№12.-с.29-33.
9. Броншлак Г. К. Государственная поддержка кластерных инициатив: вертикально интегрированные структуры в АПК //Економіка АПК.-2007.-№4.-с. 45-50
10. Власов Д.В. Використання водних ресурсів у світі//Економіка АПК.-2009.-№1.-с 35-39.
11. Губені Ю. Е., Оліщук П. О. Комплексний підхід до стійкого розвитку сільських територій.//Економіка АПК.- 2009.- №10.-с 127-131.
12. Доманська Н. А. Мале підприємництво в сільських територіях Львівщини. Науковий вісник ЛНУВМта БТ імені С. З Гжицького. Серія “Економічні науки”. Т. 12.-№1(43).-Львів.- 2010.-с 181-185.
13. Економічний словник. За ред. П. І Багрія, С. І. Дорогунцова Головна редакція УРЕ АН УРСР, К.:1973.
14. Железняк А. М., Цьона Н. Б. Кластери в системі забезпечення міжнародної конкурентноспроможності. Науковий вісник ЛНУВМта БТ імені С. З Гжицького . Серія “Економічні науки”. Т. 12.-№1(43).-Львів.- 2010.-с 225-230.
15. Заболотний Г. М.- Дідик О. М. , Захарченко В. І., Ступницький А. М. Ринкова трансформація господарств регіону (кластерний підхід). Навч. посібник .-:Вінниця Видавництвом відділу ВДАУ, 2006.- 396с
16. Збарський В. К.- Канівський М. П. Тенденції розвитку малого підприємства//Економіка АПК.- 2009.- №8.- с50-53.
17. Зубець М., Тивончук С. О. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві.- К.:Аграрна наука, 2004.- 19с.
18. Зубець М. В. ,Саблук П. Т., Тивончук С. О. Інноваційно-випереджувальна модель якісно нового розвитку агропромислового розвитку виробництва //Економіка АПК._ 2008.- №12.- с 3-7.
19. Іванишин В. В. Інноваційне забезпечення оновлення техніко-технологічної бази підприємств АПК//Економіка АПК.- 2010.-№1.-с128-133.
20. Іванько А. В. Методичні підходи з організації агропромислового виробництва на кластерній основі//Економіка АПК.- 2009.- №6 .- с 26-31.
21. Іртищева І. О. Побудова інноваційних моделей регіональної агро продовольчої сфери на інтеграційній основі// Економіка АПК.- 2009.-№9.- с 39-42.
22. Коноплицький В. А. ,Філіна Г. І. Економічний словник. Тлумачно-термінологічний.- К:КНТ,2007.-580с.
23. Кириченко О., Парашенко Л. Економіка освіти України: проблеми та перспективи реформування//Вища школа.- 2008.-№2.-с 46-51.
24. Федоренко В. Г., Тугай А. М. Гойко А. Ф, Джабейло В. Б. Концепція кластерної політики в Україні., //Економіка та держава.- 2008.-№11.- с 7.

25. Ковальчук Р. Л. Батюк Б. Б. Інноваційні процеси в зовнішньоекономічній сфері України//Науковий вісник. ЛНУВМта БТ імені С. З Гжицького . Серія "Економічні науки". Т. 12.-№1(43).-Львів.- 2010.-с277-281.
26. Малік М. Й., Лузан Ю. Я. Проблемні питання розвитку кооперацій та інтеграційних відносин в АПК//Економіка АПК.-2010.-№3.-с3-8.
27. Маршалл А. Принципы экономической науки.(пер. с англ.)- М.: Издательская группа «Прогрес», 1993.-Т.І.-с 208.
28. Мельник Ю. Ф.- Саблук П. Т. Агропромислове виробництво України : уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку //Економіка АПК.-2009.-№1.-с 3-15.
29. Музика П. М. Інноваційні структури підприємницької діяльності в агропромисловому виробництві Західного регіону України (на прикладі Львівської області).- Львів.-2003.-175с.
30. Музика П. М. Розвиток інноваційного підприємництва в агропромисловому виробництві України. Монографія.-Львів: Видавництво "Кварт".-2005.-306с.
31. Пасічник Ю.Удосконалення методичного забезпечення прогнозування науково-технологічного розвитку//Вища школа,2008,- №2.-с 89-97.
32. Портер М. Конкуренция (пер. с англ.)М.:Издательский дом «Вильямс»,2001.-495с.
33. Портер М. Международная конкуренция(пер. с англ.) /под редакцией и с предисловием В. Д. Щетинина.- М.:Международ отношения, 1993.-896с.
34. Портер М. Е. Стратегія конкуренції ;пер. з англ.. А. Олійник. Р. Сільський .- К.:Основи,1997.-390с.
35. Саблук П. Т. Кропивко М. Ф. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки//Економіка АПК.-2010.-№1.-с3-12.
36. Семцов. В. М. Теоретико-прикладне трактування ролі фактора кластерної організації в аграрному секторі України.//Економіка АПК.-2010.-№6.-с166-172.
37. Улько Є. М. Застосування кластерного аналізу при дослідженні попиту на ринку молочної сировини Харківської області//Економіка АПК.-2010.-№2.- с 46-53.

Summary

Muzyka P.M., Domanskyj A.J., Domanska N.A.

Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyj

THE INTEGRATION – INNOVATIVE PROCESSES OF AGROINDUSTRIAL PRODUCTION IN LVIV REGION

The article display characteristics of the rural districts of Lviv region for their labor and natural and economic potential for building on the basis of innovation and integration of forms – clusters and technology parks.

Key words: *rural districts, integration, innovation, clusters, technology parks.*

Стаття надійшла до редакції 1.09.2010